

УДК 7.05 : 766 : 003.07

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМОУТВОРЕННЯ РУКОПИСНИХ КИРИЛИЧНИХ ШРИФТІВ В ЇХ СУЧАСНОМУ ЗАСТОСУВАННІ

РОМАНЕНКО Наталія, ГАЛИЦЬКА Олена,
ДИХНО Дар'я
Черкаський державний технологічний університет, Україна
design@chdtu.edu.ua

Розглянуто принципи трансформації історичних кирилических рукописних шрифтів у ході їх сучасного застосування в дизайн-об'єктах. В результаті аналізу автори описали загальні прийоми формоутворення та розглянули їх практичне застосування у серії авторських плакатів.

Ключові слова: *дизайн, рукописний шрифт, кирилическі історичні почерки.*

ВСТУП

Шрифт та шрифтова графіка уособлюють важливу складову композиції будь якого дизайн-об'єкту: логотипу, текстового наповнення сторінок видань, плакату, ілюстрації тощо і є одним із найважливіших засобів комунікації з цільовою аудиторією. Правильно підібраний шрифт композиції задає людині настрій, стверджують психологи [1].

Особливими комунікаційними властивостями наділений рукописний шрифт, здатний передавати відчуття рукотворності й унікальності. Рукописні кирилическі шрифти обумовлюють культурний пласт слов'янського народу, їхні форми уособлюють національний характер відповідного етносу. Традиційні історичні почерки українського етносу, що містять риси української писемної культури, заслуговують на увагу науковців і популяризацію в сучасних графічних композиціях.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Питаннями розвитку українських кирилических шрифтів займалися такі відомі науковці та шрифтовики як В. С. Мітченко, В. Я. Чебанік, А. А. Терещенко, К. В. Чернявський. Як зазначає художник-графік і каліграф Василь Чебанік, «кирилиця, якою нібито зображують українську абетку, насправді є «гражданським шрифтом», який запропонував Петро I в 1708 – 1710 роках» [2]. Розроблений на основі антикви – одного з видів латинського шрифту, цей шрифт нав'язували як «кирилицю» і у радянські часи. Проіснував цей шрифт триста років, узагальнюючи, по суті, латиницю. Спроби ідентифікувати українську мову через власний шрифт у добу Української народної республіки

належать видатним українським художникам-графікам Георгію Нарбуту, Василю Кричевському, Василю Хоменку. Вони привнесли деяке українське забарвлення до існуючого шрифту, але повного відриву від реформи рукописних кирилических шрифтів, що базувалися на традиційних історичних почерках, не відбулося [2].

Мета роботи полягає в узагальненні принципів формоутворення сучасних зразків рукописних кирилических шрифтів, у визначенні особливостей їх застосування в дизайні об'єктів комунікації.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Формотворчі елементи шрифту як в типографіці, так і в каліграфії є сталими. Формування образно-художніх і стильових особливостей в рукописній шрифтовій композиції залежить від формотворчих дій щодо побудови знаку, де за основу береться графема – конструкція літери і в подальшому відбувається зміна форми за творчою манерою виконавця [3]. Для отримання нових форм літер на базі історичних зразків можна застосувати такі прийоми:

1. Змішування рис кирилического історичного почерку з графічними елементами, характерними для європейського стилю.

2. Поєднання сучасних інструментів та скелетних форм історичних літер, оскільки графема не може бути архаїчною або сучасною, буква формується за сукупністю параметрів: контрасту, пропорції, закінчення штрихів тощо; зміна інструменту надає можливість змінювати ці параметри.

3. Звернення до зразків історичних почерків і дослідження принципів поєднання букв у слові, слів у рядку, форми літер й лігатур, інших графічних прийомів в поєднанні з авторською манерою письма забезпечують їхню адаптацію до сучасної естетики [4].

В авторській серії плакатів «Сотвори благо» використовується шрифт, що відтворюється за допомогою власного пошуку форми, суть якого полягала у такому: використовуючи традиційну будову літер та характерні особливості того чи іншого історичного почерку (устав, півустав, скоропис, в'язь) при створенні сучасного вигляду шрифтових композицій вимальовувалися авторські творчі підходи. Авторський напис на плакатах серії (тонка і товста лінії) було виконано за допомогою каліграфічного інструменту brush pen. Конструкція літер при письмі гострим пером імітує скоропис. Приклад – при створенні шрифтового плакату за народною мудрістю в авторському перекладі: «Кожна справа, зроблена нами – освітлена любов'ю» (рис. 1), застосовано вищенаведені прийоми 1 і 2. Літери «т», «а», «и», «о», «ю» виконані в сучасній манері за класичним письмом, а літери «с», «р», «в», «о», «н», «б» - за мотивами скорописного почерку; вони видозмінюються за рахунок напису не традиційним для скоропису інструментом, за допомогою плоского або тонкого пера. Новий інструмент допомагає отримати інакшу форму, де закінчення видозмінюються, стають не гострими, а потовщеними на кінцях, що проглядається в літерах «с», «м» «р» та інших. За допомогою незвичних

форм скоропису, напис стає унікальним та оживає, з'являються скорописні акценти, що дозволяють розрядити ритм класичної каліграфії пензлем. Велика літера «К» прикрашається бароковим елементом – вензелем.

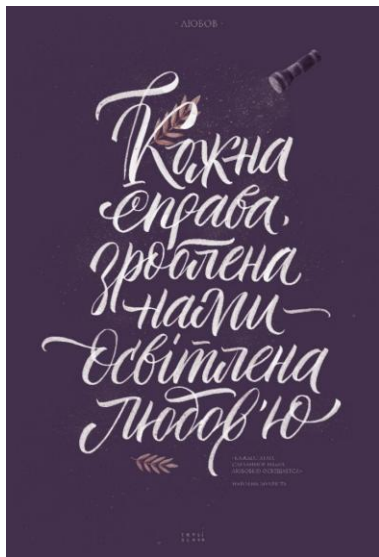

Рис. 1. Авторський плакат.
Народна мудрість

Рис. 2. Авторський плакат. Цитата
преподобного Єфрема Сиріна

Другий і третій прийоми було застосовано в шрифтовому плакаті за цитатою преподобного Єфрема Сиріна в авторському перекладі: «Кротість в людині запобігає дратівливості» (рис. 2). За основу напису взято такі почерки як в'язь, устав та скоропис. Композиція виконана пензлем. Форми літер є видовженими і нагадують в'язь, вони вузькі і довгі. Зустрічається велика кількість лігатур, яким притаманна така форма, зокрема щоглова лігатура, застосована при написанні літер «и» та «в», де два сусідніх штрихи двох сусідніх букв перетворювалися в один в останньому рядку. Лігатура «в'язь» застосована в літерах «т – і», «б – і», «а – п». Зустрічається заповнення простору деяких літер іншими, що також характерно для в'язі. Цей метод можна прослідкувати в написанні літер «о – т», «т – ь», «а – п», «г – а». Уставні форми застосовуються в літерах «а», «с», форми скоропису – в літерах: «п», «д», «з». Остання є достатньо декоративною, з заокругленим кінцем. Інструмент brush pen, допоміг отримати незвичну форму літер як для в'язі так і для скоропису; основний штрих є не рівним і квадратним, а злегка вигнутим у формі

листка з потоншенням на кінцях. Не зважаючи на це, літери мають мінімальний нахил, а інколи він відсутній зовсім. Завдяки використанню елементів історичних почерків форма літер перекликається зі стародруками, але разом з тим є сучасною.

ВИСНОВКИ

Композиційні прийоми давньоруських почерків, ритм та особливе ставлення до лінії, вигадливі лігатури, оригінальна графіка окремих букв можуть стати інформацією для роздумів сучасним каліграфам і дизайнерам щодо конкретних графічних вирішень дизайн-об'єктів в національних традиціях давніх культур.

Суть тенденцій розвитку і перспективи використання рукописних кирилических шрифтів полягає у:

- поєднанні сучасних інструментів з формою історичних літер;
- змішуванні рис кирилического історичного почерку з графічними елементами, характерними іншому стилю письма;
- використанні рукописних кирилических шрифтів в об'єктах графічного дизайну, що урізноманітнює будь-який дизайн-проект, наділяє його унікальними традиційними рисами історичних почерків, створюючи продукт українського дизайну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дитяшова І. Психологія восприяття шрифтов или как управлять настроением потребителей. URL: <https://koloro.ua/> (дата звернення: 14.03.2020).
2. Василь Чебаник - про «Проект - графіка української мови» / Тарас Головка. День. URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/kultura/vasyl-chebanyk-pro-proekt-grafika-ukrayinskoji-movu> (дата звернення: 14.03.2020).
3. Мітченко В.С. Естетика українського рукописного шрифту / Вст. слово А.В. Чебикіна; Слово про авт. О.К. Федорука. К.: Грамота, 2007. 208 с.
4. Мацуев О. Русское письмо: традиция и эксперимент. URL: <https://typejournal.ru/articles/cyrillic-calligraphy> (дата звернення: 09.03.2020).

ROMANENKO N., HALYTSKA O., DYKHNO D. PECULIARITIES OF CYRILLIC HANDWRITTEN FONT FORMATION AND ITS MODERN USE

The article considers transformation principles of historical Cyrillic handwritten fonts in the course of their modern application in design objects. As a result of the analysis, the authors described general methods of font shaping and determined their practical application in a series of author's posters.

Key words: design, handwritten font, cyrillic historical handwriting.